

Het einde van een overeenkomst leidt niet (altijd) tot het einde van de daarmee samenhangende overeenkomst

Bb 2018/70

Een overeenkomst heeft in beginsel enkel rechtsgevolgen voor de partijen bij die overeenkomst. Overeenkomsten kunnen echter zodanig met elkaar samenhangen dat ontwikkelingen in de ene overeenkomst (juridische) gevolgen hebben voor de andere overeenkomst. In HR 14 september 2018 (ECLI:NL:HR:2018:1672) staat de vraag centraal of het oordeel dat deze doorwerking in een bepaald geval bestaat, gemotiveerd kan worden met de enkele verwijzing naar een bestaande samenhang tussen de overeenkomsten.

1. Een introductie van het juridisch kader

Wanneer een overeenkomst wordt aangegaan door twee partijen is deze in beginsel slechts van kracht tussen deze partijen. Derde partijen ontlenen in principe aan deze overeenkomst geen rechten of verplichtingen. In de wet zijn verschillende uitzonderingen gemaakt op dit uitgangspunt. Daarnaast is door de wetgever niet uitgesloten dat ook in andere gevallen een zekere werking van de overeenkomst jegens derde partijen aanvaard wordt. Uit vaste jurisprudentie volgt dat een overeenkomst in bepaalde situaties zo sterk kan samenhangen met een andere overeenkomst dat bepaalde gebeurtenissen die plaatsvinden onder de ene overeenkomst doorwerken in de andere overeenkomst tussen dezelfde of deels andere partijen. Hierbij wordt wel gesproken van 'lotsverbondenheid'.³ In de literatuur wordt aangenomen dat van samenhangende overeenkomsten sprake is als tussen overeenkomsten een feitelijk-economische samenhang bestaat.⁴ Om te beoordelen of overeenkomsten in de vergaande mate van lotsverbondenheid met elkaar samenhangen, dient gekeken te worden naar de uitleg van de rechtsverhouding in het licht van de omstandigheden.⁵

In het te behandelen arrest staat de vraag centraal of het bestaan van samenhang tussen overeenkomsten een voldoende motivatie vormt voor het oordeel dat ontwikkelingen onder de ene overeenkomst doorwerken in de andere overeenkomst. Voor een goed begrip van de hierna te behandelen uitspraak zij erop gewezen dat het in dit leerstuk niet gaat over meerpartijenovereenkomsten. Het gaat hier om de feitelijke samenhang tussen rechtsposities van ver-

schillende betrokkenen tussen welke geen (meerpartijen) overeenkomst bestaat en verder niet in een regeling is voorzien.⁶

2. De feiten en het procedureverloop

2.1 Feitenrelaas

Eiseres levert op basis van overeenkomst A straatmeubilair aan VelopA. In eerste instantie produceert eiseres het straatmeubilair zelf, maar na een bepaalde tijd besteedt eiseres deze productie uit aan onder andere Bast. Bast produceert dit straatmeubilair voor eiseres op basis van overeenkomst B. Overeenkomst B is op 29 april 1997 voor vijf jaar aangegaan, waarbij is overeengekomen dat het straatmeubilair alleen vervaardigd mocht worden voor eiseres. Twee jaar later zijn eiseres en Bast voor onbepaalde tijd overeenkomst C aangegaan waarin is bepaald dat Bast de producten alleen in opdracht van eiseres mag maken en niet direct mag leveren aan de klanten van eiseres (vb: VelopA). Op een gegeven moment heeft VelopA gesteld dat zij niet verplicht is bij eiseres straatmeubilair af te nemen, maar dat zij ook rechtstreeks bij Bast kan bestellen. In mei 2005 heeft Bast voor het eerst rechtstreeks straatmeubilair aan VelopA willen leveren, welke bestelling per vergissing bij eiseres is afgeleverd. Daaraan voorafgaand heeft eiseres Bast er nog op gewezen dat hun overeenkomst een dergelijke levering niet toelaat. Vanaf juli 2005 heeft VelopA geen straatmeubilair meer bij eiseres besteld. Eiseres had geen andere opdrachtgevers in dit segment dan VelopA, waardoor eiseres ook geen bestelling meer had te plaatsen bij Bast. Op 11 juli 2005 heeft VelopA het standpunt ingenomen dat eiseres en VelopA samen geconstateerd zouden hebben dat overeenkomst A geëindigd zou zijn.

2.2 Geschil

Ten aanzien van de hiervoor geschetste feiten lopen er twee procedures. Allereerst een procedure tussen eiseres en VelopA die met name ziet op de vraag of hun handelsrelatie terecht is beëindigd. Daarnaast de procedure waar het in deze bijdrage om draait, namelijk tussen eiseres en Bast. In het oordeel van de Hoge Raad staat de vraag centraal of de overeenkomsten B en C tussen eiseres en Bast tot een einde zijn gekomen, met name met het oog op de al dan niet terecht beëindiging van overeenkomst A tussen eiseres en VelopA. Met andere woorden: welke invloed heeft het einde van de overeenkomst tussen afnemer en leverancier op het voortbestaan van de overeenkomst tussen leverancier en producent?

1 Mr. M.I. Nijenhof-Wolters is advocaat bij Van Benthem en Keulen B.V. te Utrecht.

2 Mr. A.Z. Lankhaar is juridisch medewerker bij Van Benthem en Keulen B.V. te Utrecht.

3 HR 14 september 2018, ECLI:NL:PHR:2018:514, m.n. concl. A-G B.J. Drijber onder nr. 4.3.

4 M.M. van Rossum & A.H. van Lamers, 'Complexe rechtsverhoudingen', *Tijdschrift Ondernemingsrecht* 2016/193.

5 HR 14 september 2018, ECLI:NL:PHR:2018:514, m.n. concl. A-G B.J. Drijber onder nr. 4.4.

6 M.J. van Laarhoven, *Samenhang in rechtsverhoudingen* (diss. Tilburg), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2006, p. 1.

2.3 Procedureverloop

Het hof oordeelt dat overeenkomst A enerzijds en de overeenkomsten B en C anderzijds nauw met elkaar samenhangen en dat het eindigen van de feitelijke uitvoering van overeenkomst A tussen eiseres en VelopA tevens het einde van de overeenkomsten B en C tussen eiseres en Bast meebrengt:

“[onderneming 2] (Bast) heeft terecht aangevoerd dat de overeenkomst tussen VelopA en [onderneming 1] (eiseres) (Raamcontract NS) enerzijds en de overeenkomsten tussen [onderneming 1] (eiseres) en [onderneming 2] (Bast) anderzijds nauw met elkaar samenhangen en dat de beëindiging van het contract tussen VelopA en [onderneming 1] (eiseres) tevens het einde meebrengt van de overeenkomsten tussen [onderneming 1] (eiseres) en [onderneming 2] (Bast).” (r.o. 10), toevoegingen (onderstreept) door auteurs.

De beëindiging van de overeenkomsten B en C volgt volgens het hof uit de ontstane feitelijke situatie. Zo staat volgens het hof vast dat VelopA zich op het standpunt heeft gesteld dat de samenwerking tussen eiseres en VelopA is geëindigd. Daarnaast staat vast dat VelopA vanaf juli 2005 geen opdrachten meer aan eiseres heeft verstrekt en dat eiseres vanaf dat moment eveneens geen opdrachten meer heeft gegeven aan Bast. Volgens het hof was het voor alle partijen duidelijk dat eiseres vanaf juli 2005 geen opdrachten meer zou verstrekken aan Bast.⁷

Volgens de Hoge Raad klaagt eiseres terecht over de motivering van het oordeel van het hof dat een einde is gekomen aan de overeenkomsten B en C tussen eiseres en Bast door het niet langer uitvoeren van overeenkomst A tussen eiseres en VelopA:

“De onderdelen klagen evenwel terecht over de motivering van het oordeel van het hof dat door het niet langer uitvoeren van de overeenkomst tussen [eiseres] en VelopA een einde is gekomen aan de overeenkomsten tussen [eiseres] en Bast. De enkele verwijzing naar de samenhang tussen deze overeenkomsten is, zonder nadere motivering, onvoldoende om dat oordeel te kunnen dragen (vgl. HR 11 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1627, NJ 2015/2 (Eneco/Ronde van Nederland) rov. 3.5.3). Het oordeel van het hof dat de overeenkomsten tussen [eiseres] en Bast tot een einde zijn gekomen kan daarom niet in stand blijven. Dat betekent dat ook het betoog van [eiseres] dat het exclusiviteitsbeding in de overeenkomsten tussen [eiseres] en Bast juist mede was gemaakt voor het geval de overeenkomst tussen [eiseres] en VelopA zou eindigen (onder meer memorie van grieven, nr. 10-18) opnieuw moet worden onderzocht.” (r.o. 4.1.3)

De Hoge Raad oordeelt dat de enkele verwijzing naar de samenhang tussen overeenkomst A en de overeenkomsten B en C zonder nadere motivering onvoldoende is om dat oor-

deel te kunnen dragen. Voor het oordeel dat het einde van de ene overeenkomst ook het einde van de andere overeenkomst betekent, is de enkele vaststelling dat overeenkomsten samenhangen onvoldoende. Het oordeel dat de overeenkomsten B en C tot een einde zijn gekomen, kan niet in stand worden gelaten.⁸

De Hoge Raad volgt op dit punt de conclusie van A-G Drijber die stelt dat voor lotsverbondenheid tussen overeenkomsten een meer concrete en nadere motivering vereist is.⁹

3. Conclusie: relevantie voor de praktijk

De Hoge Raad heeft dit arrest gewezen met een verwijzing naar een soortgelijke uitspraak uit 2014. Van belang is de nadruk die gelegd lijkt te worden op het vereiste stappenplan in het geval van samenhangende overeenkomsten en de beoordeling of de ene overeenkomst, ten gevolge van het eindigen van de andere overeenkomst, eveneens als beëindigd aangemerkt kan worden.

Er is sprake van een tweetrapsraket. Allereerst zal vastgesteld moeten worden of er sprake is van (voldoende) samenhang tussen de betrokken overeenkomsten. Ten tweede zal gemotiveerd geoordeeld moeten worden of het eindigen van de ene overeenkomst ten gevolge heeft dat de andere overeenkomst, mede gelet op de samenhang, ook ten einde komt. De Hoge Raad benadrukt in de in deze bijdrage besproken uitspraak dat beide stappen genomen moeten worden om te kunnen concluderen dat ook de tweede overeenkomst eindigt.

Voor de praktijk geeft deze uitspraak aanleiding om te overwegen of partijen wel in een dergelijke discussie terecht moeten willen komen. Het is dan ook aan te raden om weer eens goed te kijken naar de opzet van overeenkomsten waarbij verschillende partijen via aparte overeenkomsten nauw bij elkaar betrokken zijn. Een discussie als in het onderhavige arrest kan mogelijk voorkomen worden door, in geval van nauwe samenhang, in overeenkomsten op te nemen of bij het eindigen van één overeenkomst partijen de mogelijkheid krijgen om tevens de overgebleven overeenkomsten te beëindigen.

7 Hof Den Haag 7 maart 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:462, r.o. 10-12.

8 HR 14 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1672, r.o. 4.1.3.

9 HR 14 september 2018, ECLI:NL:PHR:2018:514, m.n. concl. A-G B.J. Drijber onder nr. 4.9.